

Sănătatea economiei ca organism viu

Constantin POPESCU

Academia de Studii Economice, București
popescu.costica@gmail.com

Cristina BURGHELEA

Universitatea Hyperion, București
crystachy@yahoo.com

Rezumat. *Corespunzător „sănătății întregului viu comun”, economia este un organism viu, parte societății omenești, împreună cu care se integrează în mediul microcosmosului nostru. În calitate de componentă organică a viului, economia are drept criteriu de viabilitate pentru evoluția sa de sens sănătatea vieții economice, aflată în compatibilitate directă cu sănătatea oamenilor, mediului, comunicațiilor, organizațiilor, familiilor și instituțiilor.*

Flexibilitatea, interrelaționarea, interdependențele dinamice și integrarea formează trăsăturile definitorii ale sistemului viu al economiei, capabil să se autoorganizeze prin autoîntreținere și autoreglare.

O economie sănătoasă este și o economie eficientă, de înaltă productivitate și competitivitate. Relația inversă nu este întotdeauna adevărată.

Cuvinte-cheie: organism economic; flexibilitate; creștere sănătoasă; echilibru dinamic.

Cod JEL: A13.

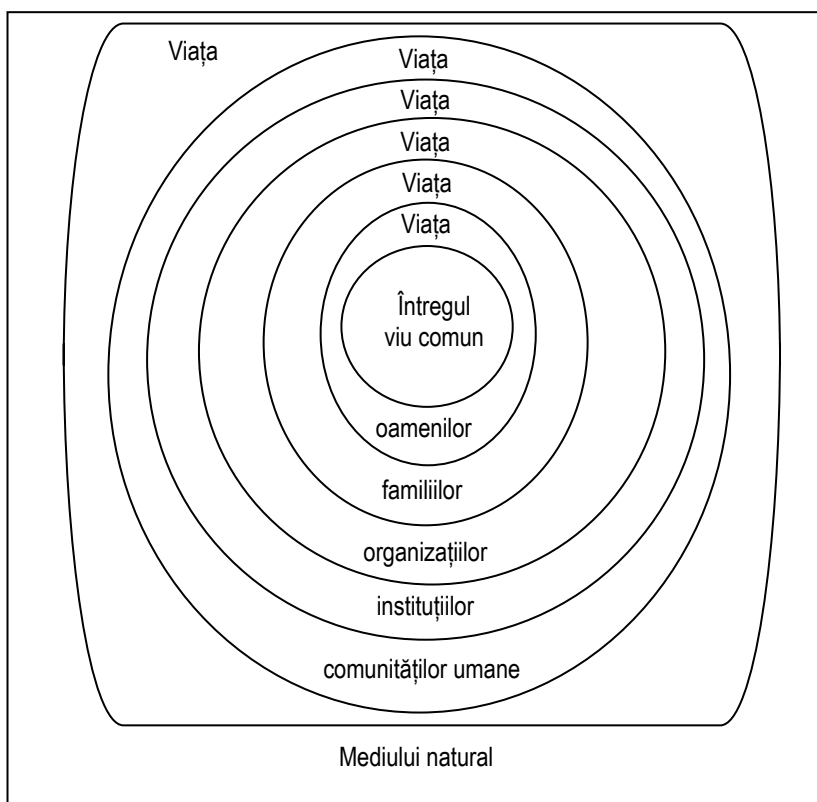
Cod REL: 5F.

1. Întregi integrați

În viziunea noii paradigme referitoare la „sănătatea întregului viu comun”⁽¹⁾, cunoașterea și înțelegerea microcosmosului în care coexistăm și ne succedem sunt organic legate de interpretarea sistemică a vieții ce privește lumea din punctul de vedere al relațiilor și integrării⁽²⁾. În abordarea de tip bootstrap⁽³⁾, întregul viu comun este format din oameni, mediu, comunități, organizații, familii și instituții, fiecare dintre acestea formând întregi integrați a căror evoluție de sens este condiționată de interrelaționarea și interdependențele tuturor fenomenelor – fizice, biologice, psihologice, sociale, economice și spiritual – culturale (figura 1):

Prin dezvoltarea și folosirea unei „biologii sistemice”⁽⁴⁾ afirmă Fritjof Capra (2004, p. 333), fiecare parte organică a viului comun este un întreg integrat și, deci, un sistem viu indiferent că ne referim la sistemele individuale sau la sistemele sociale, la ecosistemele cu care coexistăm și ne succedem.

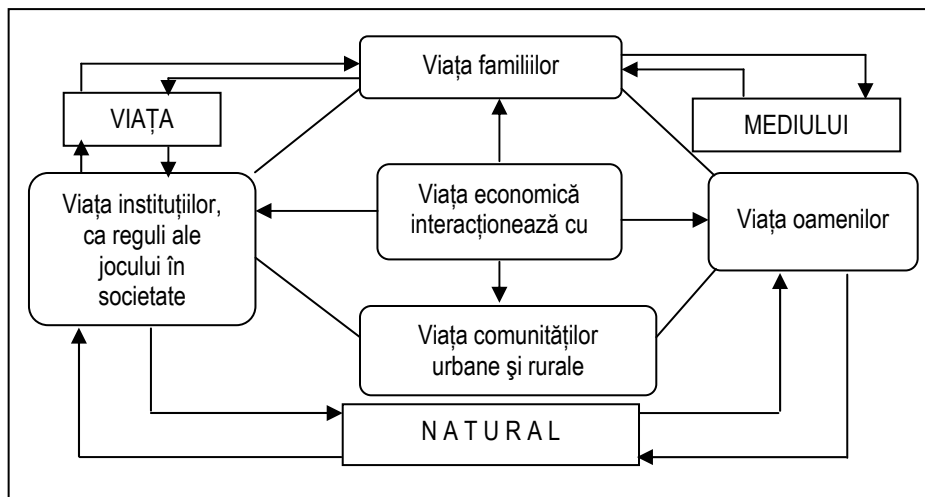
Economia ca organism viu este un sistem „compus din ființe omenești și organisme sociale aflate în continuă interacțiune unele cu altele și cu ecosistemele care le înconjoară și de care depinde viața noastră” (Capra, 2004, p. 496).

Figura 1. Structura organică a viului natural și creat de om

Din perspectiva viziunii sistemice rezultă că înțelegerea problemelor cu care ne confruntăm în viața economică trebuie să țină seama de faptul că toate aceste probleme apar sub aspectul cauzalității lor tocmai ca urmare a încălcării interrelațiilor care se formează la nivelul întregului viu comun din care face parte organică și economia.

A privi viața economică ruptă de viața mediului, de viața oamenilor, familiilor și comunităților, de viața organizațiilor și instituțiilor înseamnă de fapt a nu înțelege că economia este un sistem viu în continuă schimbare și evoluție „dependent de schimbarea sistemelor ecologice și sociale în care este înglobată” (figura 2) (Capra, 2004).

Figura 2. Interacțiuni organice ale vieții economice

2. Pentru un optim „conștient”

Din înțelegerea economiei ca organism viu rezultă o schimbare radicală în modul în care sunt concepute procesele de creștere și dezvoltare economică, mecanismele ce le susțin și instituțiile ce le guvernează și gestionează situațiile de criză⁽⁵⁾.

Această schimbare, produsă de esența „înțelepciunii sistemice”, ce-și are originea în înțelegere „înțelepciunii naturii”, este chiar substanța „conștiinței ecologice” de care vorbea Bateson⁽⁶⁾, faptul că „mediul nostru natural nu este doar viu, ci și conștient” (Capra, 2004, p. 497).

În virtutea acestei viziuni, la nivelul întregului viu comun din care face parte și economia, tendința generală a evoluției de sens se află în natura neliniară a dinamicii interdependențelor funcționale care antrenează relații de integrare armonioasă a tuturor componentelor, fiecare dintre acestea având o

dimensiune optimă în timpul și spațiul coexistenței și succesiunii comune. Optimul organizațiilor ca întreprinderi producătoare de bunuri și servicii trebuie interpretat și analizat din perspectiva unui sistem de criterii care integrează viața oamenilor, viața mediului și familiilor, viața comunităților și viața instituțiilor⁽⁷⁾.

Luarea în considerare a unui singur criteriu – maximizarea profitului financiar – ce ține exclusiv de țelurile organizației, să obțină cât mai multă valoare adăugată netă, intră în contradicție cu optimul celorlalte componente ce formează întregul viu. Prin integrarea unor criterii ce țin de toate componentele întregului viu comun în aprecierea optimului organizației se creează posibilitatea ca dinamica acestuia să evolueze în compatibilitate cu dinamica celorlalte sisteme vii (figura 3).

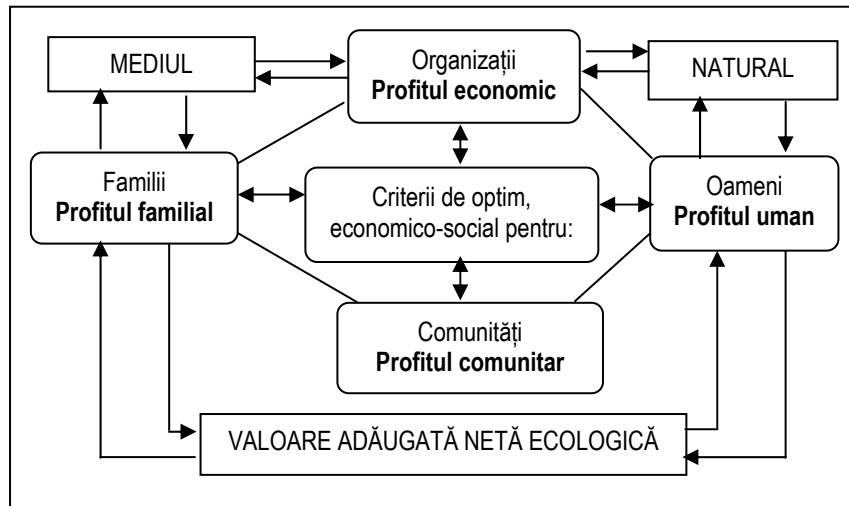

Figura 3. Bazele multicriteriale ale optimului economico-social

3. O creștere economică sănătoasă

Ca orice sistem viu, economia înregistrează în evoluția sa fluctuații ciclice, pe intervale de 50-60 de ani, faze de ascensiune și faze de declin, când variabilele vieții economice cresc și scad, asigurând starea de echilibru dinamic, atât de necesară încadrării în exigențele flexibilității la nivelul întregului viu. O economie sănătoasă nu poate fi judecată decât în contextul social și ecologic în care se integrează, fapt pentru care variabilele sale trebuie să evolueze între limitele minime și maxime ale sistemului din care face parte.

Creșterea și descreșterea economiei sunt procese firești ce însoțesc evoluția vieții economice în timp și spațiu, fiecare dintre ele exprimând comportamente aflate pe sens sau pe contrasens, mișcarea lor între limitele

maxime posibile și limitele minime admisibile ale variabilelor economice reprezentând de fapt expresia funcționării flexibile a organismului economic ca parte a organismului social, care la rândul său se integrează în organismul ecologiei întregului viu⁽⁸⁾.

Interpretarea economiei ca un organism viu – parte a organismului social și a celui ecologic pune problema unui alt mod de a măsura costurile și rezultatele. Integrarea în costurile economice și a costurilor sociale și de mediu este de fapt expresia corectă a eforturilor integrale ce se depun la nivelul întregului viu pentru a produce bunurile și serviciile. Un asemenea proces de internalizare a externalităților negative la nivelul organizațiilor care le produc în timp și spațiu ne ajută să înțelegem costurile reale ale producției de bunuri și servicii și să ne apropiem cât mai mult de valoarea reală a produsului național, a acelor bunuri și servicii finale care împlinesc viața umană. Dacă, spre exemplul, din produsul național brut scădem costurile sociale și cele de mediu, atunci vom avea adevărata valoare a acestui indicator, ca indicator agregat uman, obținut în respect pentru sănătatea oamenilor și a mediului, pentru sănătatea instituțiilor⁽⁹⁾.

Faptul că produsul național brut crește atunci se produc arme de distrugere a vieții, când se poluează mediul natural prin procese economice directe, dar și prin consum, o asemenea creștere economică nu numai că risipește resursele limitate, dar și sărăcește o mare parte a populației lipsind-o de acele bunuri și servicii utile ce ar fi fost produse din resursele risipite.

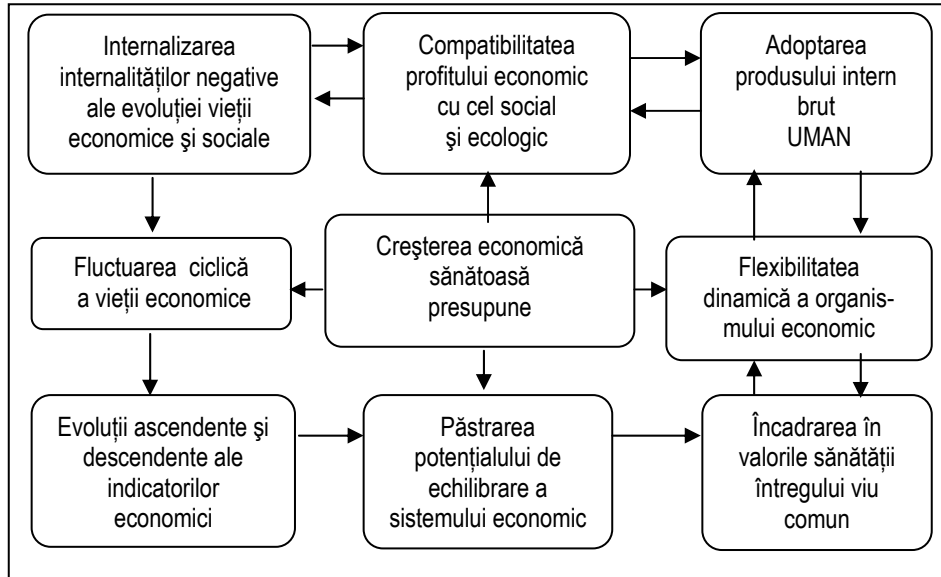
Conceptul de eficiență economică, așa cum este el interpretat astăzi în știința economică, cu formele sub care apare de productivitate, rentabilitate și costuri se află în contradicție cu noua viziune a economiei ca parte a întregului viu comun. Astăzi, organismul economic a ajuns la un asemenea nivel al evoluției sale încât se poate prăbuși în orice moment sub povara propriei greutate și complexitate. Natura greutății și complexității sistemului economic provoacă probleme atunci când acesta devin rigid, inflexibil și izolat de mediul său (Jantsch, 1980, p. 255).

Orice sistem viu, inclusiv cel economic capabil să se autoorganizeze, în favoarea flexibilității și evoluției deschise, degajând un potențial în creștere de schimbare, va putea să-și sporească eficiența tehnologică și instituțională, să se integreze armonios în întregul viu⁽¹⁰⁾.

Realizarea unei flexibilități dinamice a organismului economic și refacerea echilibrului în evoluția de sens presupun să promovăm o asemenea mișcare a variabilelor economice și sociale – PIB, productivitatea muncii, costuri, dimensiunea organizațiilor, orașelor etc. – încât gestionarea lor să poate fi susținută din punctul de vedere al sănătății întregului viu comun.

Orice maximizare a indicatorilor de creștere economică pentru perioade mari de timp poate să suprasolicite capacitatea de adaptare la stres social și ecologic, să producă dezechilibre de contrasens, generatoare de scădere a flexibilității și pierdere a potențialului de schimbare, să depășească masa critică.

În acest sens, o creștere economică sănătoasă bazată pe păstrarea potențialului de refacere a echilibrului și flexibilității organismului economic înseamnă și apariția crizelor în evoluția sa, ca instabilitate de sens, când sunt eliminate din organismul economic viu acele elemente de contrasens care afectează compatibilitatea cu exigențele exprimate de oameni, mediu, comunități și instituții⁽¹¹⁾ (figura 4).

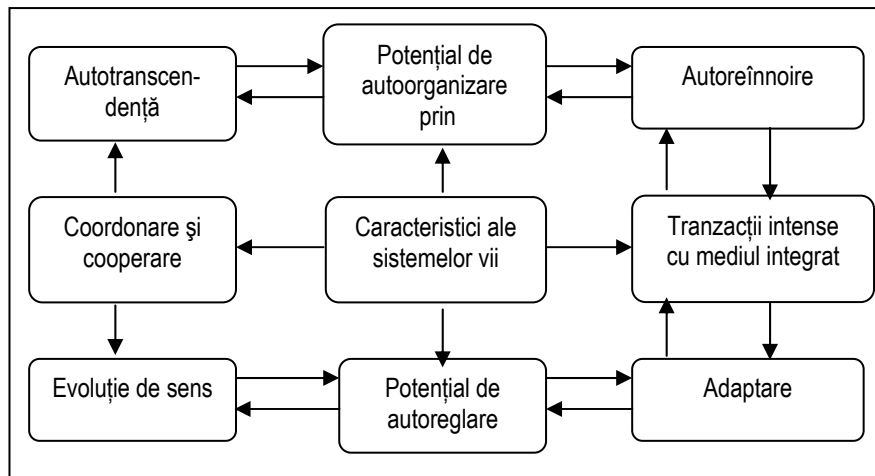
Figura 4. Interrelațiile creșterii economice sănătoase

O creștere economică nesănătoasă este cea care se bazează pe obsesia expansiunii neîntrerupte, pe mărirea excesivă a întreprinderilor, pe apariția orașelor neomenești, a tehnologiilor cosmice, a instituțiilor birocratice ce vor să controleze totul.

O creștere economică sănătoasă presupune o armonie continuă între indivizi și mediu lor natural și social, între componentele întregului viu comun; pe această valoare coexistă și se face mișcarea acestor componente.

4. Raționalitatea și speranța la temelia economiei sănătoase

Atâta vreme cât economia înseamnă viața oamenilor, cu visele și amintirile⁽¹²⁾ lor, aflată în interacțiune de sens cu celelalte forme ale viului, o economie sănătoasă are ca bază un sistem de valori ce formează libertatea, dar și responsabilitatea, solidaritatea umană și comuniunea socială, autoorganizarea și autoîmplinirea, toate în limita dimensiunilor omenești și în pas cu exigențele împlinirii vieții umane în societate (figura 5).

Figura 5. *Viziunea biologiei sistemice asupra organismelor vii*

Organizațiile mamut, orașele de dimensiuni inumane, tot ceea ce este prea mult sunt excesiv de mari în raport cu cerințele omenești de împlinire a vieții în comunitate vor contribui la amenințarea vieții, la înstrăinarea oamenilor, la privarea lor de individualitatea atât de necesară, îndreptând recreerea, contemplarea, liniștea sufletească, dragostea și autoîmplinirea, aspecte definitorii ale existenței noastre din totdeauna (Weisskopf, 1971, p. 24).

Experiența evoluției pune în lumină faptul că viața economică fără valori umane a generat supraconsumul necontrolat de morală pentru milioane de oameni, dar și subconsumul ce pune în pericol supraviețuirea pentru miliarde de oameni⁽¹³⁾, creșterea excesivă a orașelor – considerată una dintre cele mai mari amenințări la adresa echilibrului social și ecologic, energiile cosmotehnice, de partea unor state care pot distruge de câteva ori întregul viu, apariția unor întreprinderi gigant – unde omul numai contează, a unor puteri politico-militare care distribuie resursele, producția, bunăstarea, sărăcia și supunerea.!

O nouă economie, ca organism viu, presupune că investim puternic în resursele umane, să dezvoltăm înțelepciunea umană astfel încât aceasta să impune „o nouă orientare a științei și tehnologiei către organic, blând, nonviolent, elegant și frumos” (Schumacher, 1975, p. 34).

Noua paradigmă pe care urmează să fie construită noua economie presupune un proces de transformare profundă în cultura întregii noastre societăți, pe care unii specialiști l-au numit respiritualizare umană și instituțională⁽¹⁴⁾.

Astăzi, când actuala criză globală este considerată de adepții noii paradigme drept „o criză complexă, multidimensională, ale cărei fațete ating fiecare aspect al vieții noastre – sănătate și mijloacele de trai, calitatea mediului și relațiile sociale, economice, tehnologice și politice ... o criză de dimensiuni intelectuale, morale și spirituale; o criză de o amploare fără precedent în istoria

omenirii” (Capra, 2004, p. 3), respirtualizarea umană ca temelie durabilă a respirtualizării instituționale reprezintă o redefinire a naturii umane din perspectiva înțelegerii faptului că revoluția mijloacelor trebuie subordonată în permanență revoluției așteptărilor (Szent – Györgyi, 1981, p. 195), numai din armonia lor rezultă sănătatea întregului viu comun format din oameni, mediu, comunități, organizații, familii și instituții.

Note

- (1) Vezi *Constantin Popescu, Raționalitate și speranță. Paradigma întregului viu*, Editura Renaissance, 2006, București, pp. 33-42.
- (2) Vezi Ervin Laszlo, “Introduction to Systems Philosophy”, New York: Harper Torch-books, 1972.
- (3) Abordarea bootstrap este concepută de Geofrly Chew (1968) ca reprezentând o înțelegere filozofică profundă a naturii, în virtutea căreia „Universul este o trăsătură infinită de evenimente reciproce relaționiste” (vezi Stanislav Grof, „Dincolo de rațiune. Naștere, moarte și transcendență în psihoterapie”, Editura Curtea Veche, București, 2009, p. 77).
- (4) Conform Capra, „... o înțelegere mai deplină a vieții va fi obținută numai prin dezvoltarea unei «biologii sistemice», o biologie care consideră un organism ca fiind un sistem viu și nu o mașină”.
- (5) Vezi și Michael Regester, Judy Larkin, „Managementul crizelor și al situațiilor de risc”, Editura Comunicare, București, 2003.
- (6) Vezi Batesan Gregory, „Steps to an Ecology of Mind”, New York: Ballantine, 1976.
- (7) După laureatul Nobel în medicină, Albert Szent-Györgyi, „instituțiile îmbătrânesc ca și oamenii”, în *Pledoarie pentru viață*, Editura Politică, București, 1981, p. 210.
- (8) Hazel Henderson este de părere că binecunoscutul ciclu de creștere și declin implică procesul continuu de descompunere și formare a structurilor, cu reciclarea tuturor părților componente, astfel: „La fel cum frunzele putrezite de anul trecut asigură humusul pentru plantele care apar în primăvara următoare, unele instituții trebuie să decadă astfel încât componentele lor de capital, teren și talent omenesc să poată fi folosite pentru a crea noi organisme”, în „Creating Alternative Futures”, 1978, New York: Putman, p. 226).
- (9) Deja economiștii japonezi au trecut la regândirea produsului național brut în termenii unui alt indicator din care se scad costurile sociale. Vezi H. Hendersen, op. cit., p. 52.
- (10) În acest spirit, Fritjof Capra este de părere că „toate creșterile trebuie să fie raționale și să mențină un echilibru dinamic între creștere și declin, astfel încât sistemul ca întreg să rămână flexibil și deschis la schimbări” (în op. cit., p. 506).
- (11) Ca urmare, o economie sănătoasă, la fel ca orice alt sistem viu, spune Fritjof Capra „Va fi sănătoasă dacă este într-o stare de echilibru dinamic, caracterizată prin fluctuații continue ale variabilelor sale”. (op.cit., p. 499).
- (12) Ilya Prigogine, laureat al premiului Nobel pentru chimie, este de părere că „oamenii au amintiri și speranțe; au sisteme de valori care le determină comportamentul. ... Evident, o anumită responsabilitate etică este legată de o lume a incertitudinii. Aceasta ne înlesnește să înțelegem mai bine valoarea incertitudinii și să situăm acțiunile și deciziile noastre în lumea reală, și nu într-una ideală, de natură deterministă, mult prea îndepărtate de universul în care trăim”, în „Prefața la lucrarea Limitele certitudinii”, autori Orio Giarin și Walter R. Stahel, Editura Edimpress – Camro, București, 1996, p. 42).
- (13) Vezi și Papa Ioan Paul al II-lea, *Enciclice*, Editura ARC, București.
- (14) Vezi Constantin Popescu, Alexandru Tașnadi, „Respirtualizarea. Învăță să fii OM”, Editura A.SE., București, 2009.

Bibliografie

- Capra, F. (2004). *Momentul adevărului*, Editura Tehnică, București
- Jantsch, E. (1980). *The Self Organizing Universe*, Pergamon, New York
- Szent-Györgyi, A. (1981). *Pledoarie pentru viață*, Editura Politică, București
- Schumacher, E.F. (1975). *Small is beautiful*, Harper & Row, New York
- Weisskopf, W. (1971). *Alienation and Economics*, New York, Dutton